

Partycypacyjne opracowanie rekomendacji do aktualizacji polityki integracji cudzoziemców oraz przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych w Krakowie – Partycypacyjne opracowanie aktualizacji Programu Otwarty Kraków.

Diagnoza sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych w Krakowie

Opracowanie:

Anna Makówka-Kwapisiewicz

Elżbieta Mirga-Wójtowicz

Raport opracowano w ramach zadania publicznego:

„Partycypacyjne opracowanie rekomendacji do aktualizacji polityki integracji cudzoziemców oraz przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych w Krakowie – Partycypacyjne opracowanie aktualizacji Programu Otwarty Kraków.”.



Zadania publiczne jest finansowane ze środków Miasta Krakowa.

Publikacja na licencji CC BY-SA 4.0 PL



stowarzyszenie
żydowskie
czulent

Żydowskie Stowarzyszenie Czulent

ul. Św. Sebastiana 36/1, 31-051 Kraków

www.czulent.pl

Kraków 2023

Spis treści

4	Wstęp
9	Metodologia badań
11	Opis grupy docelowej
19	Analiza potrzeb na podstawie wywiadów z respondentami
31	Potrzeby i wyzwania
35	Wsparcie i usługi
37	Aspiracje i rekomendacje
39	Rekomendacje dla programu

WSTĘP

Żydowskie Stowarzyszenie Czulent we współpracy z Fundacją Internationaler Bund Polska i Fundacją Instytut Polska-Ukraina na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa realizuje zadanie mające na celu „Partycypacyjne opracowanie rekomendacji do aktualizacji polityki integracji cudzoziemców oraz przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych w Krakowie - Partycypacyjne opracowanie aktualizacji Program Otwarty Kraków”.

Niniejsze opracowanie ma na celu zrozumienie potrzeb i sytuacji mniejszości narodowych i etnicznych mieszkających w Krakowie, poprzez zebranie opinii, spostrzeżeń i perspektyw osób aktywistycznymi, będącymi osobami liderскими swoich społeczności i należącymi do społeczności mniejszościowych. Inicjujących w ten sposób współpracę i współtworzenie nowego Programu Otwarty Kraków.

Analiza danych zastanych

Na terenie Miasta Krakowa podejmowanych jest szereg inicjatyw wynikających z przepisów europejskich, krajowych i lokalnych. Jednak dopiero od momentu podjęcia decyzji o powstaniu Programu „Otwarty Kraków” w 2015 roku, możemy mówić o tym, że Kraków realizuje spójną politykę wobec mniejszości, imigrantów, migrantów i cudzoziemców w Krakowie.

Sama idea „Otwartego Krakowa” została przygotowana dla wszystkich obywateli miasta, również z myślą o mieszkańcach Krakowa, przedstawicielach mniejszości narodowych i etnicznych tworzących nierozzerwalną od wieków tkankę miejską.

W myśl tej zasady „Otwarty Kraków” stanowi strategię działania, która w kontekście mniejszości narodowych i etnicznych “zakłada szereg działań na poziomie instytucjonalnym oraz społecznym, na rzecz tworzenia społeczeństwa żyjącego we wspólnocie, wykorzystującego do rozwoju ludzki, ekonomiczny i kulturowy potencjał przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców, przy zachowaniu harmonii i wzajemnego szacunku”. W Programie zamieszczony został harmonogram realizacji Programu wraz z wykazem produktów/rezultatów. Dokumentami wzmocniającymi, uzupełniającymi i wspomagającymi realizację programu w kon-

tekście mniejszości narodowych i etnicznych są przepisy unijne/europejskie¹ oraz przepisy prawa krajowego².

1 Rada Europy:

- Strategiczny Plan działania na rzecz włączenia Romów i Osób Wędrujących (2020–2025)
- Czwarta opinia Komitetu Doradczego Konwencji Rady Europy o ochronie mniejszości narodowych i etnicznych w sprawie Polski (6 listopada 2019 r.)
- Strategiczny Plan działania na rzecz Romów i Osób Wędrujących (2016–2019)
- Rekomendacja CM/Rec (2017) 10 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie poprawy dostępu Romów i Osób Wędrujących do europejskiego wymiaru sprawiedliwości
- V raport Europejskiej Komisji przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji dotyczący Polski (20 marca 2015 r.)
- Rekomendacja CM/Rec (2012) 9 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie mediacji jako skutecznego narzędzia promowania poszanowania praw człowieka i integracji społecznej Romów
- Zalecenie nr 13 dotyczące Ogólnej Polityki ECRI ws. zwalczania antycyganizmu i dyskryminacji wobec Romów (24 czerwca 2011 r.)
- Deklaracja końcowa Szczytu Burmistrzów (22 września 2011 r.)
- Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności
- Europejska Karta Społeczna

Dokumenty przyjęte przez Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy

- § Rezolucja 2153 (2017) promująca włączenie Romów i Osób Wędrujących
- § Rezolucja 1927 (2013) dotycząca likwidacji dyskryminacji dzieci romskich
- § Rekomendacja 1941 (2010) Zgromadzenia Parlamentarnego w sprawie Romów ubiegających się o azyl w Europie
- § Rekomendacja 1924 (2010) Zgromadzenia Parlamentarnego w sprawie sytuacji Romów w Europie i odpowiednich działań Rady Europy

Organizacja Narodów Zjednoczonych:

- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka
- Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych
- Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych
- Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej
- Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet
- Konwencja o prawach dziecka

2 Polskie akty prawne i dokumenty strategiczne

- Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823)
- Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 1220 i 2327)
- Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2019 r. poz. 1295, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2019 r. poz. 869, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 r. poz. 1327)
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 r. poz. 910, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 27 października 2017 r. o finansowaniu zadań oświatowych (Dz. U. z 2020 r. poz. 2029.)
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o systemie informacji oświatowej (Dz. U. z 2019 r. poz. 1942, z późn. zm.)
- Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania (Dz. U. z 2016 r. poz. 1219, z późn. zm.)

Miasto Kraków od momentu powstania "Otwartego Krakowa" po raz pierwszy w systemowy sposób skupia swoją uwagę na potrzebach mieszkańców przedstawicieli mniejszości narodowych i etnicznych, zleca badania i raporty. Urząd Miasta Krakowa przeprowadza od 2015 roku własne analizy i badania³ sytuacji społecznej związanej z ruchami migracyjnymi w Krakowie,

-
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1627)
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 grudnia 2019 r. w sprawie podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2020 (Dz. U. z 2019 r. poz. 2446, z późn. zm.)
 - Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (M.P. z 2017 r. poz. 260)
 - Uchwała nr 12 Rady Ministrów z dnia 25 stycznia 2019 r. w sprawie przyjęcia Zintegrowanej Strategii Umiejętności 2030
 - Uchwała nr 11 Rady Ministrów z dnia 31 stycznia 2019 r. zmieniająca uchwałę w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej” (M.P. z 2019 r. poz. 214)

3 Od 2015 roku przeprowadzono i sporządzono:

- badania w zakresie efektywności konsultacji Gminy Miasta Krakowa z NGOs. W rezultacie powstały: Raport z analizy konsultacji przeprowadzonych przez Gminę Miejską Kraków z organizacjami pozarządowymi w 2015 roku oraz Raport z ewaluacji konsultacji przeprowadzonych przez Gminę Miejską Kraków z organizacjami pozarządowymi w 2013 roku.
- Raport ewaluacyjny Gminny Program Aktywności Społecznej i Integracji Osób Starszych na lata 2015-2020 (PASIOS)
- Sprawozdania z realizacji Powiatowego Programu Działania na Rzecz Osób Niepełnosprawnych
- Raport przygotowany przez Komisję Dialogu Obywatelskiego ds. Młodzieży w sprawie powstania Pracowni Młodych
- Raport z realizacji programu Młody Kraków 2.0 w 2019 roku
- Raport przygotowany w ramach Krakowskiego Barometru Młodzieży pn. „Krakowscy studenci w sytuacji zagrożenia pandemią koronawirusa”
- Raport „Krakowska młodzież w warunkach kwarantanny COVID-19”
- Rekomendacje stosowania klauzul społecznych i aspektów społecznych w zamówieniach publicznych w obszarze zrównoważonych zamówień publicznych udzielanych przez Urząd Miejski w Krakowie zostały opracowane w ramach projektu MOWES – Małopolski Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej – Krakowski Obszar Metropolitalny
- Raport z ewaluacji funkcjonowania w Gminie Miejskiej Kraków ciał dialogu obywatelskiego i zespołów zadaniowych z udziałem przedstawicieli trzeciego sektora został opracowany przez Fundację Biuro Inicjatyw Społecznych w ramach powierzonego zadania publicznego na zlecenie Gminy Miejskiej Kraków – grudzień 2020
- Raport z ewaluacji przeprowadzony przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w okresie od 1 września do 30 listopada 2020 r. Badanie zostało przeprowadzone w ramach realizacji zadania publicznego pn. „Ewaluacja realizacji przez Gminę Miejską Kraków procedury otwartych konkursów ofert na zlecenie organizacjom pozarządowym realizacji zadań publicznych w latach 2017-2019”.
- Informator NGO został opracowany przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS na zlecenie Urzędu Miasta Krakowa w ramach realizacji zadania publicznego pn. „Opracowanie informatora – Oferta organizacji pozarządowych dla mieszkańców Krakowa” – 2021 r.
- Raport z badania potrzeb, barier i oczekiwań organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych przeprowadzony przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum

Obywatelskie Centrum C 10 – sierpień 2020

- Raport z badania potrzeb i oczekiwań organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych w okresie pandemii COVID-19 opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10 – grudzień 2020
- Raport z badania „Jak pracuje się w Krakowskich Organizacjach Pozarządowych?” został opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10 – czerwiec 2021
- Raport z badania potrzeb, barier i oczekiwań organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10 – sierpień 2021
- Raport z badania potrzeb, barier i oczekiwań organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych w kwestii dostępności opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10 – grudzień 2021
- Raport z badania oczekiwań organizacji pozarządowych w zakresie pożyczek opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10 – maj 2022 r
- Raport z badania potrzeb i oczekiwań organizacji pozarządowych oraz Krakowian w zakresie oferty Centrum Obywatelskiego Centrum C 10 opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10 – czerwiec 2022
- Podsumowanie III kwartalnego raportu z badania ekonomizacji sektora pozarządowego w Krakowie i współpracy z biznesem opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10.
- Raport z badania potrzeb i oczekiwań organizacji pozarządowych oraz Krakowian w zakresie oferty Centrum Obywatelskiego Centrum C 10 opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10 – grudzień 2022
- Raport z badania ankietowego „Krakowskie organizacje pozarządowe w oczach mieszkańców i mieszkańców” opracowany przez Fundację Instytut Polityk Publicznych w ramach projektu pn. Centrum Obywatelskie Centrum C 10 – marzec 2023
- Podsumowanie badania potrzeb NGO w obliczu epidemii. Badanie przeprowadzone przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20”.
- Raport z ewaluacji 2021 przeprowadzony przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” systematycznie monitorowano działania celem weryfikacji prawidłowości ich realizacji, usprawniania, rozwoju czy lepszej dostępności.
- Podsumowanie I kwartalnego badania potrzeb NGO przeprowadzone przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” 10.04.2021 r.
- Podsumowanie II kwartalnego badania potrzeb NGO przeprowadzone przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” 10.07.2021 r.
- Podsumowanie III kwartalnego badania potrzeb NGO przeprowadzone przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” 10.10.2021 r.
- Podsumowanie I kwartalnego badania potrzeb NGO w roku 2022, przeprowadzonego przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” 31.03.2022 r.
- Podsumowanie II kwartalnego badania potrzeb NGO w roku 2022, przeprowadzonego przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” 30.06.2022 r.
- Podsumowanie IV kwartalnego badania potrzeb NGO w roku 2022, przeprowadzonego przez Krakowskie

analizy opracowywane przez podmioty badawcze oraz organizacje pozarządowe a także sporządzane są ewaluacje realizowanych programów i strategii⁴. W Mieście Kraków funkcjonuje Rada ds Równego Traktowania w której niektóre mniejszości narodowe i etniczne posiadają swoich przedstawicieli (mniejszość: żydowska, romska, ukraińska). Równocześnie w ramach realizacji programu „Otwarty Kraków” organizacje pozarządowe mogą realizować zadania publiczne zlecane przez Gminę Miejską Kraków w trybie tzw. „małych grantów”. W ramach tych działań organizacje pozarządowe mogą prowadzić działalność na rzecz mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego, działalność na rzecz integracji cudzoziemców, upowszechnianie i ochrona wolności i praw człowieka oraz swobód obywatelskich, a także działań wspomagających rozwój demokracji oraz działalność na rzecz równych praw kobiet i mężczyzn⁵.

W 2019 roku miasto zaczęło współpracę z Obserwatorium Wielokulturowości i Migracji (OWiM). To wspólna inicjatywa Urzędu Miasta Krakowa i Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, której celem jest analizowanie procesów migracyjnych i przemian wielokulturowości w przestrzeni miejskiej. W ramach tej współpracy badane są również potrzeby mieszkańców należących do mniejszości narodowych i etnicznych. Współpraca ta owocuje powstawaniem szczegółowych raportów analizujących różne aspekty procesów migracyjnych mających wpływ na życie miasta i zmiany w mieście, jednak badania obejmują swoim zasięgiem migrantów i cudzoziemców⁶ a nie mieszkańców należących do mniejszości narodowych i etnicznych. Co istotne w badaniach integrowane są podejście i działania akademickie, miejskie i wojewódzkie mające na celu pełniejsze, intersekcyjne poznanie procesów integracyjnych migracyjnych i co istotne z perspektywy Miasta Krakowa lepsze zarządzanie nimi.

Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” 31.12.2022 r.

- Podsumowanie I kwartalnego badania potrzeb NGO w roku 2023, przeprowadzonego przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” 31.03.2023 r.
- Podsumowanie II kwartalnego badania potrzeb NGO w roku 2023, przeprowadzonego przez Krakowskie Forum Organizacji Społecznych KraFOS w ramach realizacji zadania pn. „Centrum Obywatelskie – ul. Reymonta 20” 10.07.2023 r.

4 Wewnętrzne badania i raporty: https://ngo.krakow.pl/ngos/239743,artykul,wewnetrzne_badania_i_raporty.html; https://otwarty.krakow.pl/program/217942,artykul,sprawozdania_i_raporty.html

5 Program Otwarty Kraków “małe granty”: https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=%20136086

6 Raport „Krakowscy Romowie – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość” M. P. Garapich, E. Mirga-Wójtowicz, M. Szewczyk, Obserwatorium Wielokulturowości i Migracji, 2021: <https://owim.uek.krakow.pl/index.php/publikacje/>

W ramach tej współpracy powstał w 2021 roku pierwszy tego typu dokument poświęcony mniejszościom, a mianowicie krakowskim Romom i do tej pory, tylko ta mniejszość została zdiagnozowana pod kątem sytuacji, potrzeb i rekomendacji skierowanych do władz Miasta Krakowa⁷. Wspomniany raport zawiera rys najnowszej historii Romów w Krakowie, omawia kwestie związane z edukacją, zdrowiem, funkcjonowaniem organizacji romskich i struktur przywódczych, oraz wyzwania dotyczące kultury i języka, i zakończony jest rekomendacjami dla władz miasta, mającymi na celu wypracowanie konkretnych rozwiązań dotyczących krakowskich Romów, a jednocześnie wsparcie miasta w promowaniu Krakowa jako otwartego wielokulturowego miasta.

Obszary badań

- Rynek Pracy
- Mieszkalnictwo
- Dostęp do usług publicznych
 - Zdrowie
 - Mieszkalnictwo
 - Administracja
 - Edukacja :
 - dostęp do edukacji
 - edukacja mniejszościowa
 - wsparcie asystentów
 - polityka senioralna
 - Kultura - Dziedzictwo materialne - tożsamościowe - społeczne (reprezentacja mniejszości, mechanizmy partycypacyjne, uwzględnienie głosu)
- Bezpieczeństwo:
 - przestępstwa z nienawiści,
 - mowa nienawiści
 - przeciwdziałanie wykluczeniu,
 - dyskryminacja
- Prawo do miasta
- Oczekiwania i potrzeby
- Rekomendacje dla Programu

7 Ibidem.

METODOLOGIA BADAŃ

Celem niniejszego badania jest ocena i zrozumienie potrzeb i sytuacji grup mniejszościowych (mniejszości narodowych i etnicznych) mieszkających w Krakowie. Badanie skupia się przede wszystkim na zebraniu opinii, spostrzeżeń i perspektyw poprzez wywiady z osobami aktywistycznymi, będącymi osobami liderскими dla swoich społeczności i należącymi do społeczności mniejszościowych.

Projekt badawczy:

- a. **Podejście jakościowe:** Badanie przyjmuje podejście jakościowe w celu uzyskania dogłębnego wglądu w doświadczenia, wyzwania i aspiracje grup mniejszościowych w Krakowie.
- b. **Wywiady:** Przeprowadzone zostały częściowo ustrukturyzowane wywiady z członkami różnych społeczności mniejszościowych mieszkających w Krakowie. Wywiady pozwoliły uczestnikom wyrazić swoje poglądy, podzielić się osobistymi doświadczeniami i omówić ich spostrzeżenia na temat potrzeb i sytuacji danych społeczności.

Dobór próby

- a. **Celowy dobór próby:** Osoby uczestniczące w badaniu zostały wybrane celowo, aby zapewnić różnorodność i reprezentację różnych grup mniejszościowych w Krakowie, takich jak mniejszości narodowe i etniczne, religijne lub językowe.
- b. **Wielkość próby:** Wielkość próby odpowiadała zakresowi badań i dostępności reprezentantów danej grupy, co pozwoliło uchwycić różnorodne perspektywy i doświadczenia grup mniejszościowych.

Opracowanie kwestionariusza do wywiadów

Opracowany kwestionariusz został stworzony w celu zapewnienia spójności i uwzględnienia różnorodności odpowiednich tematów. Kwestionariusz zawierał pytania otwarte koncentrujące się na takich obszarach jak:

- a. **Informacje demograficzne:** Zbieranie podstawowych informacji o społeczności, wieku, płci, pochodzenia narodowego czy etnicznego oraz funkcjonowania danej grupy w Krakowie.
- b. **Tożsamość i przynależność:** Zbadanie, jak osoby uczestniczące w badaniu postrzegają swoją tożsamość, poczucie przynależności i więzi społeczne w Krakowie oraz tego czy mają możliwość podtrzymywania ciągłości tożsamości i dziedzictwa narodowego w Krakowie.
- c. **Potrzeby i wyzwania:** Badanie konkretnych potrzeb, wyzwań i barier napotykanymi przez

grupy mniejszościowe w obszarach takich jak edukacja, zatrudnienie, opieka zdrowotna, integracja społeczna i zachowanie kultury.

- d. Wsparcie i usługi: Ocena dostępności i skuteczności istniejących usług wsparcia, inicjatyw i polityk skierowanych do grup mniejszościowych w Krakowie.
- e. Aspiracje i rekomendacje: Zbadanie aspiracji, sugestii i zaleceń osób uczestniczących dotyczących poprawy sytuacji i wychodzeniu naprzeciw potrzebom społeczności mniejszościowych w Krakowie.

Względy etyczne, zachowane zostały poprzez:

- a. Świadoma zgoda: Wszystkie osoby uczestniczące w badaniu udzieliły świadomą zgodę, zapewniając zrozumienie celu badania, poufność i dobrowolny w nim udział.
- b. Anonimowość i poufność: Tożsamość i dane osobowe osób uczestniczących są traktowane jako poufne, a udostępnione dane będą wykorzystywane w sposób zagregowany i zanonimizowany w celu zapewnienia prywatności danych osób.
- c. Ochrona danych: Badanie jest zgodne z obowiązującymi przepisami prawa dotyczącymi ochrony danych osobowych. Żydowskie Stowarzyszenie Czulent jako lider projektu podjęło też niezbędne środki w celu zabezpieczenia i ochrony zebranych danych.

Gromadzenie i analiza danych

- a. Przeprowadzanie wywiadów: Osoby przeprowadzające badanie wychodziły naprzeciw potrzebom osób wywiadowanych. Dlatego też, wywiady zostały przeprowadzone twarzą w twarz oraz zdalnie. Podczas wywiadów sporządzane były szczegółowe notatki w celu dokładnego uchwycenia odpowiedzi.
- b. Analiza tematyczna: Analiza tematyczna została zastosowana w celu zidentyfikowania trendów, na bazie powtarzających się tematów, wzorców i spostrzeżeń w zebranych danych. Proces ten obejmuje analizę, kategoryzowanie i organizowanie danych w celu wyłączenia znaczących wniosków.

Raportowanie i rozpowszechnianie

Wyniki badań zostały zebrane w kompleksowy raport, podsumowujący kluczowe tematy, spostrzeżenia i zalecenia wynikające z wywiadów. Raport zostanie udostępniony Miastu Kraków, w celu wspierania działań inkluzywnych, inicjowania pozytywnych zmian dla osób mieszkających w Krakowie, w tym dla grup mniejszościowych w Krakowie.

OPIS GRUPY DOCELOWEJ

Respektowanie praw człowieka, ze szczególnym uwzględnieniem praw grup mniejszościowych regulują prawa, konwencje międzynarodowe, między innymi art. 27 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, Europejskiej Konwencji o ochronie mniejszości narodowych z 1995 roku, oraz z traktaty dwustronne zawierane i wdrażane przez Polskę.

Na poziomie krajowym prawa mniejszości narodowych i etnicznych, w tym prawo do zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania dziedzictwa narodowego i etnicznego, obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Artykuł 35 Konstytucji dotyczący Prawa mniejszości narodowych, daje prawo do tworzenia instytucji mających na celu ochronę tożsamości narodowej i religijnej, instytucji edukacyjnych, kulturalnych oraz do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej. Jest to artykuł w głównej mierze odnoszący się do kwestii tożsamościowych, religijnych jak i do zachowania dziedzictwa kulturowego. Ochrona praw mniejszości wynika także z art. 32 Konstytucji RP. W myśl tego artykułu zapewniona została wszystkim równość wobec prawa i prawo do równego traktowania przez władze publiczne oraz zakaz dyskryminacji z jakiegokolwiek przyczyny. Konstytucja tym samym zakłada wsparcie i odmienne traktowanie tych, którzy nie posiadają wspólnej cechy istotnej, przy gwarancji równego traktowanie bez zróżnicowań dyskryminujących lub faworyzujących.

Kwestie dotyczące przeciwdziałania dyskryminacji i zapewnienia ochrony prawnej przed nierównym traktowaniem wynikających z przesłanek dyskryminacyjnych, takich jak płeć, rasa, pochodzenie etniczne, narodowość, religia, wyznanie, światopogląd, niepełnosprawność, wiek, orientacja seksualna, tożsamość płciowa, pochodzenie społeczne czy status społeczny gwarantują regulacje Kodeksu Pracy oraz Kodeksu Karnego.

W ten sposób wspomniane regulacje i przepisy ze strony państwa, gwarantują:

- zakaz asymilacji i działań mających na celu eliminację odrębności narodowych i etnicznych,
- zasadę równego traktowania,
- zakaz dyskryminacji wszystkim obywatelom Polski,
- przedstawicielom grup mniejszościowych zagwarantowane jest konstytucyjne prawo do zachowania i rozwoju swojej tożsamości narodowej lub etnicznej, w tym języka, obyczajów, tradycji i kultury.

Adekwatne działania zmierzające i umożliwiające działania wolnościowe i wspierające grupy mniejszościowe rozwiązano też na pozytywnych działaniach państwa, poprzez ustawę z dnia 6 stycznia 2005 roku, o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823)⁸. Ustawa ta wprowadziła definicję mniejszości oraz określiła cechy, które powinna spełniać dana grupa aby uzyskać status mniejszości narodowej, etnicznej lub językowej/języka regionalnego. W rozumieniu tej definicji jest to wspólnota, która zamieszkiwała obecne terytorium Polski od co najmniej 100 lat, jest mniej liczną grupą obywateli polskich odróżniająca się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją, mająca świadomość historyczną wspólnoty narodowej, dążąca do zachowania tych odrębności i ich ochronę. Według wspomnianej definicji mniejszość etniczna też posiada wspomniane cechy, jednakże nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

W Polsce za mniejszości narodowe uznawane są mniejszości: białoruska, czeska, litewska, niemiecka, ormiańska, rosyjska, słowacka, ukraińska i żydowska, za mniejszości etniczne — mniejszości: karaimska, łemkowska, romska i tatarska. Za język regionalny uznawany jest język kaszubski.

Ponadto ustawa ta, określa ramy funkcjonowania mniejszości jak i zadania państwa i innych organów władzy publicznej względem ustawowych grup mniejszościowych oraz społeczności wyróżnionych posługiwaniem się językiem regionalnym.

Mniejszości narodowe zamieszkujące i działające aktywistycznie w Krakowie to mniejszości: ormiańska, rosyjska, słowacka, czeska, ukraińska i żydowska.

Ormianie - pierwsze oficjalne informacje dotyczące przyjazdu Ormian do Polski związane są z najazdami Seldżuków (XI w.) i Mongołów (XII w.) na Armenię oraz przyłączenia Rusi Kijowskiej wraz ze Lwowem w XIV wieku do RP. Obecnie społeczność ormiańska zamieszkuje Warszawę, Wrocław, Kraków i Gliwice. Według spisu powszechnego z 2011 r. narodowość ormiańską zadeklarowało ok. 3000 osób⁹.

Działalność i funkcjonowanie mniejszości ormiańskiej związana jest funkcjonującym towarzystwem społeczno-kulturalnym, szkółki ormiańskiej, oraz wokół świątynii w których odprawiana jest liturgia w obrządku ormiańskim.

⁸ <https://www.gov.pl/web/mniejszosci-narodowe-i-etniczne/ustawa-o-mniejszosciach-narodowych-i-etnicznych-oraz-o-jezyku-regionalnym>

⁹ Wstępne wyniki Spisu Powszechnego z 2021 roku nie zawierają danych dotyczących liczby Ormian w Polsce. Końcowe wyniki mają być podane przez GUS pod koniec sierpnia 2023 roku.

Główne organizacje w których działają osoby z mniejszości ormiańskiej, mieszkające w Krakowie:

- Fundacja Kultury i Dziedzictwa Ormian Polskich z siedzibą w Warszawie,
- Ormiańskie Towarzystwo Kulturalne z siedzibą w Krakowie,
- Ormiańsko-Polski Komitet Społeczny,
- Związek Ormian w Polsce im. Arcybiskupa Józefa Teodorowicza z siedzibą w Gliwicach,
- Fundacja Armenian Foundation.

Rosjanie - historyczne podania o społeczności Rosjan w Polsce związane są z zawartą unią personalną polsko-litewską pod koniec XIV wieku. Obecnie funkcjonująca mniejszość przybyła do Polski po rozpadzie Związku Radzieckiego i zamieszkuje głównie w Warszawie, Łodzi, Białymstoku i woj. podlaskim, Olsztynie i woj. warmińsko - mazurskim, Gdańsku, Krakowie, Wrocławiu i Zielonej Górze.

Według spisu ludności z 2011 r. społeczność rosyjska w Polsce liczy ponad 13 tys. osób. Zgodnie ze wstępnymi wynikami Spisu Powszechnego z 2021 roku w Polsce zamieszkuje 14.800 Rosjan.

Przedstawiciele społeczności rosyjskiej należą w większości do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.

Główne organizacje w których działają osoby z mniejszości rosyjskiej, mieszkające w Krakowie:

- Stowarzyszenie „Rosyjski Dom” z siedzibą w Warszawie,
- Stowarzyszenie „Wspólnota Rosyjska” z siedzibą w Warszawie,
- Rosyjskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe z siedzibą w Białymstoku,
- Stowarzyszenie Staroobrzędowców w Polsce z siedzibą w Borze koło Augustowa,
- Stowarzyszenia „Międzynarodowy Ruskij Klubu”.

Słowacy - przybycie mniejszości słowackiej na ziemię Polski związane się z sytuacją geopolityczną i zmianą kształtu granicy między Czechosłowacją, a Polską. Państwo polskie uznało Słowaków za mniejszość narodową po II wojnie światowej, mającą swoje organizacje mniejszościowe, szkolnictwo oraz czasopismo.

Podczas narodowego spisu powszechnego w 2011 r. słowacką przynależność narodową zadeklarowało ok. 3000 osób¹⁰. Słowacy zamieszkują głównie tereny Północnego Spiszu i Górnej Orawy, województwo małopolskie, śląskie i mazowieckie.

Przedstawiciele mniejszości słowackiej są w większości wiernymi Kościoła Rzymskokatolickiego. Główne organizacje w których działają osoby z mniejszości słowackiej, mieszkające w Krakowie:

- Towarzystwo Słowaków w Polsce z siedzibą w Krakowie

Czesi - pierwsze historyczne ślady obecności Czechów na ziemiach polskich pochodzą z X wieku i związane są z przybyciem do Polski czeskiej księżniczki Dobrawy, małżonki polskiego księcia Mieszka I. Pierwsza odnotowana migracja społeczności czeskiej na tereny Polski rozpoczęła się w wyniku prześladowań religijnych w połowie XVI wieku. Kolejne fale migracyjne to pierwsza połowa XVII wieku, i II poł. XVIII wieku. Ostatnia XIX wieczna związana była z rozwojem przemysłu włókienniczego w Łodzi.

Przynależność do czeskiej mniejszości podczas przeprowadzonego w 2011 r. Narodowego spisu powszechnego ludności i mieszkań zadeklarowało 2.833 osób. Tradycyjne zamieszkujących okolice miejscowości Żelów (woj. łódzkie) oraz w Łodzi, Warszawie, Bełchatowie, Kleszczowie, Gęsińcu i Pstrążnej.

Mniejszość czeska, stanowi też mniejszość religijną, która skoncentrowana jest wokół Kościoła ewangelicko-reformowanego. Kościół nie tylko wspiera działania religijne ale również samorządowe, gospodarcze i kulturalne mniejszości czeskiej. Językiem czeskim, według ostatniego spisu powszechnego, w kontaktach domowych posługuje się 1451 osób¹¹.

Główne organizacje w których działają osoby z mniejszości czeskiej, mieszkające w Krakowie:

- Stowarzyszenie Czechów w Polsce,
- Parafia Ewangelicko-Reformowanej w Żelowie, wokół której toczy się działalność społeczno-kulturalna osób należących do mniejszości

¹⁰ Wstępne wyniki Spisu Powszechnego z 2021 roku nie zawierają danych dotyczących liczby Słowaków w Polsce. Końcowe wyniki mają być podane przez GUS pod koniec sierpnia 2023 roku.

¹¹ Wstępne wyniki Spisu Powszechnego z 2021 roku nie zawierają danych dotyczących liczby Czechów w Polsce. Końcowe wyniki mają być podane przez GUS pod koniec sierpnia 2023 roku

Ukraińcy - polska mniejszość ukraińska to potomkowie Rusinów z Rusi Kijowskiej. Obecnie mniejszość ukraińska żyje na obszarze całej Polski, szczególnie na terenie Warmii i Mazur, Pomorza, Dolnym Śląsku oraz w południowo-wschodniej części województw podkarpackiego i podlaskiego. Według spisu ludności z 2021 r. w Polsce żyje ok. 79.400 tys. Ukraińców.

Osoby z mniejszości ukraińskiej w większości należą do Kościoła Katolickiego Obrządku Bizantyjsko-Ukraińskiego i Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.

Główne organizacje w których działają osoby z mniejszości ukraińskiej, mieszkające w Krakowie:

- Związek Ukraińców w Polsce, (funkcjonuje też oddział w Krakowie)
- Związek Ukraińców Podlasia,
- Towarzystwo Ukraińskie,
- Ukraińskie Towarzystwo Nauczycielskie w Polsce,
- Organizacja Młodzieży Ukraińskiej „PŁAST”,
- Ukraińskie Towarzystwo Historyczne.
- Fundacja Nasz Wybór
- Fundacja Zustricz

Żydzi - pierwsze informacje o Żydach na terenach polskich pochodzą z IX wieku. Religijna i tradycyjna społeczność koncentrowała swoją działalność i funkcjonowanie wokół Gmin Wyznaniowych Żydowskich. W średniowieczu organizacje te pełniły rolę samorządu społeczności, obecnie ich funkcjonowanie sprowadza się do zapewnienia kwestii religijnych. Gminy działają w Warszawie, Bielsko-Białej, Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie i Wrocławiu i są zrzeszone w Związku Gmin Wyznaniowych Żydowskich, który to według polskiego ustawodawstwa, jest prawnym przedstawicielem społeczności żydowskiej w Polsce.

Według Spisu Powszechnego z 2021 roku w Polsce mieszka około 15.700 Żydów, natomiast według niektórych organizacji żydowskich liczba społeczności sięga do 30 000 osób.

Główne organizacje w których działają osoby z mniejszości żydowskiej, mieszkającej w Krakowie:

- B'nai B'rith Polska;
- Beit Polska;
- Fundacja Puszkę;
- Fundacja im. prof. Mojżesza Schorra;
- Hashomer Hatzair Polska;
- Hillel Polska (funkcjonuje też oddział w Krakowie);

- JCC Kraków, JCC Warszawa, JCC Gdańsk;
- Stowarzyszenie Drugie Pokolenie (funkcjonuje też oddział w Krakowie);
- Stowarzyszenie Dzieci Holokaustu (funkcjonuje też oddział w Krakowie);
- Stowarzyszenie Żydowski Instytut Historyczny;
- Stowarzyszenia Żydów Kombatantów i Poszkodowanych w II Wojnie Światowej (funkcjonuje też oddział w Krakowie);
- Towarzystwo Społeczno-Kulturalne Żydów w Polsce (funkcjonuje też oddział w Krakowie);
- Zespół Szkół Lauder-Morasha (organizowane są też zajęcia online);
- Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich w Polsce, (Gmina krakowska należy również do Związku)
- Żydowskie Stowarzyszenie Czulent (organizacja ogólnopolska, mająca siedzibę w Krakowie)

Mniejszości etniczne: łemkowska i romska.

Łemkowie - stanowią grupę etniczną, która wedle jednej z teorii etnogenezy Łemków, powstała z nałożeniem się na osadnictwo polskie wołosko-ruskich fal osadniczych bałkańskich plemion pasterskich, tzw. Wołochów, którzy wędrując łukiem Karpat na północ, wiązali się z mieszkającą tam ludnością. Ludność ta osiedlała się w XV i XVI wieku i utworzyła wsie na tzw. prawie wołoskim. Mniejszość łemkowska w Polsce należy do kategorii społeczności różnorodnych, gdzie część identyfikuje swoją przynależność do narodu ukraińskiego. Jednak zdecydowana większość Łemków wskazuje przynależność do narodu łemkowskiego, pielęgnują swoje dziedzictwo kulturowe i historyczne oraz odrębność jako jednej z mniejszości narodowych. Język łemkowski został uznany za odrębny język. W Krakowie na Uniwersytecie Jagiellońskim, prof. Olena Duć Fajfer, prowadzi Lektorat języka łemkowskiego. Ze względu na uwarunkowania historyczne i prześladowania, które doświadczali Łemkowie obecnie tylko część Łemków mieszka na terenach historycznej Łemkowszczyzny (województwo małopolskie), pozostali jej członkowie zamieszkują tereny województwa dolnośląskiego, lubuskiego i małopolskiego.

Według Narodowego spisu powszechnego w 2021 r. 12.700 osób zadeklarowało pochodzenie łemkowskie, wskazując na przynależność do grupy etnicznej Łemków i czujących się Łemkami. Łemkowie w zdecydowanej większości należą do dwóch Kościołów: Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego oraz Kościoła Katolickiego Obrządku Bizantyjsko-Ukraińskiego.

Główne organizacje w których działają osoby z mniejszości łemkowskiej, mieszkające w Krakowie:

- Stowarzyszenie Łemków,
- Zjednoczenie Łemków (członek wspierający Związek Ukraińców w Polsce),
- Stowarzyszenie „Ruska Bursa” w Gorlicach,

- Towarzystwo na Rzecz Rozwoju Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej,
- Łemkowski Zespół Pieśni i Tańca „Kyczera”,
- Stowarzyszenie Lemko Tower.

Romowie - Pierwszy dokument poświadczający obecność Romów w Polsce datowany jest na rok 1401 i pochodzi z Krakowa. Pomimo obecność Romów w Krakowie od niemal pięciuset lat, nadal społeczność traktowana jest jako wieczni nomadzi, wędrujący przybysze.

W przypadku Romów najważniejsza jest historia najnowsza, a więc najważniejsze momenty XX i XXI wieku – II wojna światowa i okupacja niemiecka, okres PRL, okres transformacji ustrojowej po 1989 roku, a następnie okres po akcesji Polski do UE w 2004 rok. Większość Romów posługuje się językiem romskim wywodzącym się z sanskrytu. Dodatkowo posługują się również językiem urzędowym kraju, w którym żyją. Romowie w Polsce należą do 5 grup językowo-etnograficznych, są to: Bergitka Roma (Romowie karpaccy, Romowie Górscy), Polska Roma (Romowie Nizinni), Austriaccy Romowie (w tym Lowarzy i Kelderaszce) oraz Sinty.

Efektom polityki prowadzonej przez władze PRL i przymusowego osiedlenia Romów, obecnie Romowie w głównej mierze funkcjonują w Warszawie, Poznaniu, Wrocławiu, Lublinie, Łodzi, Kielce, Krakowie, Mielcu, Puławach, Radomiu, Szczecinie jak również mniejszych ośrodkach miejskich, w tym też regionie Małopolski.

Według Narodowego spisu powszechnego w 2021 r. 11.800 osób zadeklarowało pochodzenie romskie. Romowie w Polsce to w zdecydowanej większości to członkowie Kościoła Rzymskokatolickiego w mniejszym stopniu należą do Kościoła Zielonoświątkowców oraz Wspólnoty Świadków Jehowy.

Główne organizacje w których działają osoby z mniejszości romskiej, mieszkające w Krakowie:

- Związek Romów Polskich,
- Centrum Doradztwa i Informacji dla Romów w Polsce,
- Centralna Rada Romów w Polsce Centrum Doradztwa i Informacji dla Romów,
- Stowarzyszenie Kulturalno-Społeczne - Centrum Kultury Romów w Polsce,
- Związek Romów Polskich w Gorzowie Wielkopolskim,
- Stowarzyszenie Romów w Polsce,
- Stowarzyszenie Romów Polskich „Parno Foro”,
- Fundacja Bahtała Roma,
- Stowarzyszenie Asystentów Edukacji Romskiej w Polsce,
- Stowarzyszenie Romów i Innych Narodowości w Nysie,

- Międzynarodowe Stowarzyszenie Twórców Romskich w Polsce Roma,
- Fundacja Jaw Dikh (organizacja ogólnopolska, mająca obecnie siedzibę w Krakowie i Czarnej Górze)
- Romskie Stowarzyszenie Oświatowe „Harangos” (organizacja ogólnopolska, mająca siedzibę w Krakowie)
- Towarzystwo Krzewienia Kultury i Tradycji Romskiej „Kałe Jakha”(z siedzibą w Krakowie),
- Fundacja W Stronę Dialogu (organizacja ogólnopolska, mająca obecnie siedzibę w Krakowie i Warszawie)
- Integracyjne Stowarzyszenie Sawore (z siedzibą w Krakowie)

ANALIZA POTRZEB NA PODSTAWIE WYWIADÓW Z RESPONDENTAMI

Dla sporządzenia niniejszej diagnozy przeprowadzono 10 wywiadów z organizacjami, liderami i aktywistami reprezentującymi mniejszości narodowe i etniczne zamieszkującymi w Gminie Kraków, około 50% rozmówców stanowiły kobiety. Standardowo przeprowadzono analizę danych zastanych, istniejących dokumentów, strategii, głównie Programu „Otwarty Kraków” raportów i sprawozdań związanych z sytuacją mniejszości narodowych i etnicznych w Krakowie, generalnie w Polsce. Chcielibyśmy też podkreślić wkład ekspercki osób reprezentujących mniejszości narodowe i etniczne w niniejszą diagnozę i wyrazić nasze podziękowania.

Poniżej zamieszczamy analizę wywiadów oraz zagadnienia i tematy wokół których koncentrowała się nasza rozmowa z interlokutorami na potrzeby niniejszej diagnozy.

Informacje demograficzne: podstawowe informacje o społeczności, wieku, płci, pochodzeniu narodowym/etnicznym oraz funkcjonowaniu danej grupy w Krakowie.

W Krakowie występujące grupy mniejszościowe koncentrują się wokół funkcjonujących stowarzyszeń, centrów kultury i szeroko pojętego dziedzictwa oraz miejsc związanych z celebracją religijną. Te miejsca służą jako ośrodki spotkań towarzyskich, wydarzeń kulturalnych i zachowania ich odrębnej tożsamości. Przestrzenie te odgrywają kluczową rolę we wspieraniu poczucia przynależności i solidarności wśród różnych grup etnicznych i narodowych reprezentowanych w mieście.

Co interesujące, w tych mniejszościowych społecznościach kobiety odgrywają znaczącą rolę jako aktywistki i liderki. Znajdują się one w czołówce orędowników spraw społecznych, ochrony kultury i rozwoju społeczności. Ich aktywny udział w tych rolach wzmacnia i wzbogaca całą społeczność, zapewniając, że ich głosy są słyszane, a ich wkład jest uznawany i doceniany.

Wśród krakowskich społeczności mniejszościowych widoczna jest wyraźna przepaść pokoleniowa. Starzenie się społeczeństwa znacznie wpływa na funkcjonowanie też grup mniejszościowych. Większa część aktywnych osób i liderów to osoby starsze. Są to oczywiście osoby, które odgrywają kluczową rolę w sprawach społeczności, czerpiąc ze swoich doświadczeń, aby kierować i wspierać swoje społeczności. Jednak wpływa to na brak zaangażowania młodszego pokolenia, którzy nie są zainteresowani ofertą bądź też działaniami grup mniejszościowych. Respondenci wskazują tutaj również na procesy i trendy społeczne, jak również aspekty asymilujące, wpływy zewnętrzne oraz wyzwania związane z pogodzeniem swojego dziedzictwa kulturowego z presją współczesnego życia i narracji nacjonalistycznej. Wypełnienie tej luki pokoleniowej ma kluczowe znaczenie dla utrzymania bogactwa kulturowego i tożsamości społeczności mniejszościowych, przekazania tradycji i zwyczajów z pokolenia na pokolenie, co ma zasadnicze znaczenie dla zachowania istoty ich wspólnej historii.

Wysiłki mające na celu zaangażowanie młodzieży w znaczący sposób i zachęcanie jej do aktywnego uczestnictwa w życiu społeczności są niezbędne. Zapewnienie przestrzeni i platform dla młodych głosów, które zostaną wysłuchane i uznane, może zainspirować odnowienie poczucie dumy z ich kulturowych korzeni. Co więcej, inicjatywy międzypokoleniowe, które wspierają zrozumienie, uznanie i współpracę między starszymi i młodszymi członkami, mogą wzmocnić tkankę społeczności, promując jedność i ciągłość kulturową.

Ostatecznie krakowskie społeczności mniejszościowe odgrywają integralną rolę w życiu społecznym miasta, przyczyniając się do jego różnorodności i bogactwa kulturowego. Uwzględnienie wkładu aktywistek/ów i zniwelowanie luki pokoleniowej to kluczowe kroki w kierunku zapewnienia, że dziedzictwo kulturowe miasta pozostanie żywe i istotne w obliczu współczesnych wyzwań. Wspierając środowisko w inkluzywności i upodmiotowieniu, Kraków może nadal celebrować wyjątkową tożsamość swoich grup mniejszościowych, jednocześnie pielęgnując zjednoczoną i odporną społeczność dla przyszłych pokoleń.

Tożsamość i przynależność: postrzeganie tożsamości, poczucie przynależności i więzi społeczne w Krakowie oraz możliwości podtrzymywania ciągłości tożsamości i dziedzictwa narodowego w Krakowie.

Zróznicowany skład demograficzny miasta, obejmujący różne grupy etniczne i narodowościowe, przyczynia się do chęci podtrzymywania tożsamości, bądź elementów tożsamościowych związanych z pochodzeniem narodowym czy etnicznym. Osoby mieszkające w Krakowie, a reprezentujące wspomniane grupy mniejszościowe często wiążą swoją tożsamość z dziedzictwem kulturowym nie tylko swojej grupy ale również miasta i tego w jaki sposób dana grupa wpłynęła na rozwój Krakowa. Wskazują tym samym na zakorzenienie historyczne i przynależność regionalną. Ten silny związek z przeszłością i wspólnymi doświadczeniami sprzyja poczuciu przy-

należności i dumy z ich wyjątkowej tożsamości oraz wyjątkowości miasta, jako nierozłącznego miejsca podtrzymującego tożsamość danej grupy. Jednak nie dotyczy to pracy ani funkcjonowania instytucji lokalnych, a bardziej symbolicznego uwzględnienia miejsca i elementów tożsamościowych które są z nim związane.

Respondenci wskazywali, iż jednym z najważniejszych aspektów tożsamościowych wpływających na poczucie przynależności do symbolicznej krakowskiej wspólnoty jest rola więzi społecznych w społeczności, ale również pomiędzy grupą większościową a grupą mniejszościową. Ma to duże znaczenie w kształtowaniu indywidualnego postrzegania zarówno samych społeczności, a tym samym aspektów internalizujących obraz mniejszości przez nie same. Silne relacje międzyludzkie, często tworzone przez rodzinę, przyjaźnie i sieci społecznościowe, odgrywają kluczową rolę w definiowaniu poczucia przynależności. W związku z tym bardzo ważne jest zapewnienie fizycznych miejsc symbolicznych wokół których dana grupa buduje tkankę tożsamościową danej społeczności. Bardzo często wskazywano, iż brak takiego miejsca przyczyniał się do osłabiania więzi społecznych i tożsamościowych. Respondenci wskazywali, iż osoby, które mają bliskie więzi społeczne i poczucie wsparcia społecznego (w tym z jednostki miejskiej), częściej doświadczają silniejszego przywiązania do swojej tożsamości i szerszej społeczności. Wpływa to na tak zwane zakorzenienie i zdomowienie danej grupy.

Respondenci wskazywali również wyzwania związane z utrzymaniem ciągłości tożsamości i dziedzictwa narodowego danej grupy w Krakowie. Szczególnie związane jest to z młodymi członkami danych społeczności, gdzie wpływ globalizacji, urbanizacji i postępu technologicznego doprowadził do zwiększonej ekspozycji na wpływy zewnętrzne, a tym samym do osłabienia tradycyjnych praktyk kulturowych. W rezultacie młode pokolenie staje przed dylematem zrównoważenia swojego dziedzictwa i tożsamości z presją współczesnego życia, wyzwań oraz brakiem poczucia bezpieczeństwa czy zagrożenia właśnie związanego z daną tożsamością. Dlatego tak istotne jest wsparcie danych grup i zapewnienie im miejsca, dzięki czemu przyczyni się to do zachowania i przekazania wiedzy i praktyk kulturowych młodszemu pokoleniom w celu utrzymania poczucia tożsamości i przynależności.

Próby podtrzymania ciągłości tożsamości i dziedzictwa narodowego w Krakowie bardzo często skupiają się na lokalnych programach kulturalnych, festiwalach i działaniach edukacyjnych, które odgrywają kluczową rolę we wzmacnianiu tożsamości kulturowej mieszkańców grup mniejszościowych. Jednak bardzo często są to działania powierzchowne, okazjonalne, bez zapewnionej ciągłości i jakości, co wpływa też na brak zaangażowania się młodego pokolenia w te wydarzenia. Wzmocnienie zdolności i wzmocnienie finansowe takich działań przyczyniłoby się do wzmocnienia podmiotowości grupy, docenienia dziedzictwa grup mniejszościowych jako dziedzictwa krakowskiego, i zagwarantowałoby rozwinięcie i wzmocnienie poczucie przynależ-

ności do społeczności mniejszościowej ale też szeroko pojętej grupy mieszkańców Krakowa.

Co więcej, respondenci wskazują, iż wzmocnienie takich działań, wsparłoby dialog między-pokoleniowy i współpracę. Wypełniłoby w ten sposób lukę między różnymi grupami wiekowymi oraz zapewniłoby transfer wiedzy kulturowej. Dzięki czemu w płynny sposób starsi członkowie społeczności, będąc nosicielami tradycyjnych praktyk i wartości, mogliby służyć jako mentory i przewodnicy dla młodszego pokolenia, pomagając im zrozumieć i docenić ich tożsamość i dziedzictwo swojej grupy etnicznej czy narodowej. Mogliby również służyć jako kanał łączący przeszłość i dziedzictwo wielokulturowe Krakowa z jej obecnymi mieszkańcami z grupy większościowej.

Oprócz oddolnych wysiłków grup mniejszościowych, wsparcie miejskie i polityka wspierająca odgrywa tu istotną rolę w utrzymaniu ciągłości tożsamości i dziedzictwa narodowego. Finansowanie programów ochrony kultury, promowanie wielojęzycznej edukacji oraz ochrona historycznych miejsc i zabytków to tylko przykłady działań, które powinno podjąć miasto w celu wzbogacenia tkanki kulturowej społeczności i wzmocnić poczucie dumy i przynależności wśród jej członków, postrzegania danej grupy oraz dynamiki społeczności. Jednakże w podejmowane działania miejskie muszą zostać zaangażowane społeczności, już na poziomie samej kreacji i implementacji tworzonych polityk dotyczących kulturalnego dziedzictwa, wspierania współpracy międzygrupowej i wdrażanie wspierających polityk realizowanych przez miasto. Powinny być to działania długofalowe dające poczucie sprawczości i ciągłości. Obecne działania w tym kierunku ocenione zostały jako działania symboliczne i pozorne, a tym samym niewiele znaczące dla rozwoju i utrzymania wyjątkowej tożsamości miasta i dziedzictwa narodowego dla przyszłych pokoleń.

Edukacja, nauka języków mniejszości, religia, dostęp do edukacji, edukacja mniejszościowa, wsparcie asystentów, polityka senioralna, współpraca z instytucjami miejskimi.

Edukacja i kwestie związane z edukacją mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce regulują przepisy, ustawy jak na przykład ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym czy na poziomie lokalnym, regulacje dotyczące zwiększonej subwencji oświatowej. **Subwencja oświatowa pozyskiwana jest przez Wydziały Edukacji Miast i Gmin¹²** na podstawie bieżących informacji dotyczących liczby dzieci należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz ich bieżących potrzeb. Ramy subwencji, zadania jakie mogą być w jej ramach realizowa-

¹² Zwiększona subwencja oświatowa pozyskiwana jest przez Wydziały Edukacji Miast i Gmin poprzez elektroniczny System Informacji Oświatowej.

ne określone są w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym*.¹³ Subwencja nie tylko określa ramy wsparcia ale również zapewnia podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości etnicznej.

Natomiast funkcjonujący Program Otwarty Kraków koncentruje się głównie na edukacji i wsparciu społeczności osób migranckich i cudzoziemców. W opisywanych założeniach proponowana oferta zawiera informacje, iż z danych rozwiązań mogą również skorzystać przedstawiciele mniejszości narodowych i etnicznych. Jednak wsparcie w tym wypadku wiązałoby się z korzystaniem z przestrzeni i ofert wspólnych takich jak na przykład korzystanie z Centrum Wielokulturowego.

Respondenci podkreślali wagę i znaczenie edukacji jako elementarnego konstruktu tożsamościowego grup mniejszościowych, elementu promującego równość społeczną, wspieraniu dzieci z grup narażonych na wykluczenie i dyskryminację oraz ogólnie wspieraniu budowy bardziej integracyjnego i inkluzywnego społeczeństwa w Krakowie.

Wszystkie wywiadowane osoby stwierdziły, iż w przeszłości grupy mniejszościowe mieszkające w Krakowie napotykały na liczne bariery w dostępie do edukacji tożsamościowej, umożliwiającej zapewnienie ciągłości dziedzictwa. Utrudniony też był dostęp do wysokiej jakości edukacji, co skutkowało zróżnicowaniem osiągnięć edukacyjnych jak i samych możliwości związanych z odpowiednim wykształceniem. Oczywiście problemy te też korelowały z daną grupą, jej rozwojem i finansowymi możliwościami. W efekcie czego większość organizacji mniejszościowych podejmowało różnego rodzaju działania, mające zasadnicze znaczenie dla wzmocnienia uczniów z mniejszości, przerwania cyklu nierówności i zbudowania bardziej integracyjnego systemu edukacyjnego. Jednak działania te bazowały na wsparciu finansowym z programów rządowych bądź zagranicznych instytucji prywatnych. W ten sposób zapewniały członkom społeczności dostęp do edukacji mniejszościowej, nie koncentrując się na wsparciu miasta bądź pomocy ze strony miasta. Wyjątek tutaj stanowiły punkty katechetyczne bądź dostęp do nauki języka. Proces pomimo tego, że był zarejestrowany w urzędzie, był organizowany na każdym etapie przez organizacje mniejszościowe.

Respondenci zauważyli, iż w ostatnich latach podejmowane działania przez aktorów politycznych, instytucje państwowe i edukacyjne starały się zapewnić programy nauczania, mające na

¹³ Paragraf § 12. 1. Przedszkola i szkoły publiczne podejmują, w razie potrzeby, dodatkowe działania mające na celu podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości etnicznej dzieci i młodzieży pochodzenia romskiego oraz wspomagające ich edukację, w szczególności przez prowadzenie zajęć wyrównawczych.

celu poprawę edukacji społeczności mniejszościowych. Jednakże nadal brakuje kulturowo wrażliwych czy włączających różne perspektywy ram edukacyjnych.

Co więcej, promowanie równego dostępu do zasobów i możliwości edukacyjnych, które ma ogromne znaczenie, nie jest w pełni i systemowo rozwiązywane. W wielu przypadkach szkoły w których uczą się społeczności mniejszościowe, bądź szkoły prowadzone przez takowe społeczności borykają się z różnicami w zasobach, co wpływa na jakość oferty edukacyjnej. Wypełnienie tej luki wymaga ukierunkowanego finansowania i polityki, które priorytetowo powinny traktować sprawiedliwą dystrybucję zasobów do szkół na obszarach o niedostatecznym zasięgu, pomagając wyrównać szanse uczniów z mniejszości.

Dodatkowym elementem, jest niska świadomość oraz przygotowanie nauczycieli w zakresie kompetencji kulturowych, co jest kluczowym czynnikiem wsparcia edukacyjnego tych uczniów. Co więcej, wsparcie językowe i dodatkowe zasoby przeznaczone na ten cel powinny być dostępne dla uczniów, którzy ich potrzebują. Według respondentów, nie są. Natomiast inwestowanie we wczesną edukację i zapewnianie stypendiów lub pomocy finansowej uczniom z mniejszości mogłoby pomóc w zmniejszeniu nierówności edukacyjnych i promowaniu mobilności społecznej.

Respondenci wskazywali na niewystarczające działania integracyjne podejmowane przez szkoły, wzrost przemocy rówieśniczej związanej z tożsamością i pochodzeniem danych dzieci. Uczniowie ze środowisk mniejszościowych doświadczających przemocy rówieśniczej, mowy nienawiści związanej z uprzedzeniami lub zastraszaniem, mają obniżony poziom poczucia bezpieczeństwa i samooceny. W rezultacie wpływa to na ich rozwój psychiczny, wyniki w nauce i kontakty rówieśnicze. Uczniowie nie mają poczucia wsparcia jakie powinna im gwarantować szkoła. Bardzo często w takich sytuacjach nauczyciele nie byli w stanie/ bądź nie chcieli rozpoznać przesłanek dyskryminacji, uprzedzeń czy przemocy. Nie radzili sobie z ukrytymi uprzedzeniami grupy rówieśniczej, zrozumieniem sytuacji i wyzwań jakie dotyczą ucznia z grupy mniejszościowej. Ponadto bardzo często przejawy przemocy fizycznej na tle narodowym bądź etnicznym były bagatelizowane i nie zgłaszano ich do odpowiednich instytucji. Dodatkowym elementem, gdzie szkoła okazuje się bezradna jest przemoc rówieśnicza online i przeciwdziałanie mowie nienawiści w internecie. Bardzo często dane tematy nie są znane i bagatelizowane przez nauczycieli.

Wskazano również brak działań mających na celu wspieranie partnerstwa między szkołami, rodzinami i organizacjami społecznymi w celu pracy i wsparciem doświadczenia edukacyjnego uczniów z mniejszości. W niewystarczający sposób angażuje się rodziców i opiekunów, członków czy instytucje mniejszościowe. Angażowanie tych aktorów w działania mające na celu

wsparcie dzieci z grup mniejszościowych i nawiązywanie swego rodzaju sieci wsparcia, wpłynęłoby na stworzenie przyjaznego środowiska szkolnego, a w rezultacie na sukcesy społeczne i edukacyjne uczniów. Zauważono, że szkoły które podejmują współpracę z organizacjami mniejszościowymi, czy asystentami kulturowymi są bardziej otwarte na zróżnicowanie kulturowe i potrzeby uczniów.

Zwrócono również uwagę, iż programy nauczania nie są dostosowane do kultury danych społeczności. Brakuje równego dostępu do zasobów wyrównujących szanse grup defaworyzowanych. Zauważalny jest brak reprezentacji danych grup, zarówno w programach edukacyjnych jak i inicjatywach kulturalnych podejmowanych przez szkoły czy miasto. Często jeżeli działania takie są podejmowane to wynikają one z zainteresowania indywidualnego nauczycieli bądź działań organizacji pozarządowych. Natomiast treści, które są podejmowane przez szkołę, instytucje kultury bądź też miasto związane z danymi grupami mniejszościowymi bardzo często bazują na folklorze, powielają stereotypy i traktują dane grupy przedmiotowo, a nie podmiotowo.

Innym kluczowym aspektem braku edukacji inkluzywnej jest kwestia braku różnorodnej reprezentacji w instytucjach edukacyjnych oraz zajmujących się szeroko pojętą kulturą. Zwiększenie różnorodności wśród kadry nauczycielskiej, administracji szkolnej mogłoby stanowić pozytywny wzór do naśladowania dla uczniów z mniejszości, a także wnieść różnorodne perspektywy i doświadczenia do procesów decyzyjnych w szkołach.

Nauka języka mniejszości:

Bardzo duże znaczenie dla zachowania dziedzictwa kulturowego ma nauka języków mniejszości w ramach formalnego systemu edukacji. Pomimo tego, że rozwiązania prawne i ustawy gwarantują taką możliwość to na poziomie lokalnym, krakowskim, takie działania są głównie aranżowane przez organizacje pozarządowe mniejszości narodowych i etnicznych. Organizacje te borykają się z utrudnieniami ze strony administracji lokalnej i dyrektorów szkół. Respondenci wskazują, że często wynikają one z niezrozumienia przepisów i braku wiedzy w danym temacie, często też wskazywana była zła wola lub utrudnienia ze strony osób, które miały wpływ na procesy decyzyjne w danych jednostkach. W rezultacie tylko niektóre szkoły publiczne zapewniają naukę języków mniejszości. Większość dzieci chcących nauczyć się danego języka musi uczestniczyć w dodatkowych zajęciach, poza formalną edukacją. Są to tak zwane zajęcia w szkółkach niedzielnych/sobotnich bądź w zajęciach świetlicowych organizowanych i wspieranych finansowo przez grupy mniejszościowe. Działania te mają na celu wsparcie różnorodności językowej, wzmocnienia tożsamości kulturowej i poczucia własnej wartości. W rezultacie dzieci, żeby mieć dostęp do rozwiązań zagwarantowanych im prawnie, muszą uczestniczyć w dodatkowych zajęciach w dniach wolnych od obowiązku szkolnego, co wpływa na nie demobilizująco. Systemowe

rozwiązania i współpraca pomiędzy szkołami oraz kampania informacyjna moderowana przez Miasto, między innymi przez takie programy jak Otwarty Kraków, mogłaby taką sytuację zmienić. W rezultacie ułatwiłoby proces uczenia się, symbolicznie pokazując, że języki mniejszości są cenione i zachowane ich stanowi integralną część tkanki kulturowej Krakowa.

Religia i dostęp do edukacji:

Religia grup mniejszościowych najczęściej organizowana jest w tak zwanych "punktach katechetycznych", bądź przy miejscach kultu związanych z daną grupą mniejszościową. Organizacja takiego punktu odbywa się podobnie jak w przypadku nauki języka mniejszościowego. Proces zainicjowania takiego procesu w przeważającej większości mają po stronie organizacje mniejszościowe. Miasto pomimo deklaratywnej akceptacji różnorodności, uwzględniającej potrzeby i praktyki religijne uczniów należących do mniejszości, nie wychodzi w tym zakresie naprzeciw potrzebom danej grupy. Często instytucje edukacyjne w Krakowie nie szanują i nie celebrują świąt religijnych i tradycji danych grup. Nie zapewniają też udogodnień dla obrzędów religijnych. Wręcz przeciwnie. W szkołach i instytucjach miejskich dominantem dyskursu jest religia katolicka i wszelkiego rodzaju święta, spotkania, czy wydarzenia kulturalne organizowane wokół świąt katolickich. Często też zajęcia z religii katolickiej organizowane są w środku zajęć, potęgują aspekty wykluczające uczniów nieuczyszczających do szkoły. Są to działania, które w rezultacie tworzą podejście wykluczające dane środowisko, w którym uczniowie nie mogą swobodnie praktykować swojej wiary a prezentacja, czy nawet nadreprezentacja symboli religijnych w instytucjach świeckich niweluje międzyreligijne zrozumienie i akceptację.

Edukacja mniejszości i wsparcie asystentów:

W celu wsparcia działań instytucji edukacyjnych i samych dzieci z danych mniejszości, Kraków zapewnia dedykowane wsparcie asystentów. Asystenci ci, są przeszkoleni w zakresie metodologii reagowania kulturowego, ściśle współpracują z nauczycielami, oferują spersonalizowane wskazówki, wsparcie edukacyjne i mentoring uczniom z danych mniejszości. Wskazany system wsparcia ma na celu zniwelowanie wszelkich luk edukacyjnych, umożliwienie uczniom z mniejszości oraz wyrównanie szans edukacyjnych. Niestety w danym zagadnieniu działania podejmowane przez miasto jest niewystarczające. Respondenci wskazali, jest nieadekwatna ilość asystentów do liczby dzieci potrzebujących takiego wsparcia. Przykładem takim jest sytuacja romskich dzieci, gdzie na 150 dzieci w obowiązku szkolnym zatrudnione zostały na tak zwany etat, trzy osoby.¹⁴

¹⁴ Raport „Krakowscy Romowie – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość” M. P. Garapich, E. Mirga-Wójtowicz, M. Szewczyk, Obserwatorium Wielokulturowości i Migracji, 2021, s. 25

Dodatkowo bardzo często pracownicy jednostek edukacyjnych nie znają procedur związanych z uzyskaniem dodatkowego wsparcia finansowego na zatrudnienie asystentów ze Zwiększonej Subwencji Oświatowej. Respondenci wskazywali również na opieszałość urzędników i brak chęci skorzystania z możliwych rozwiązań prawnych. Raport „Krakowscy Romowie – przeszłość, teraźniejszość, przyszłość” wskazywał również bierność urzędników władz miejskich i oświatowych.¹⁵

Problem ten został szczególnie zauważony podczas pandemii, gdzie dzieci ze społeczności mniejszościowych nie miały dostępu do szerokopasmowego Internetu oraz komputerów stacjonarnych czy laptopów. Asystenci w tym wypadku pełnili rodzaj łączników pomiędzy szkołą a uczniem, przekazując arkusze papierowe ucznia, szkole.¹⁶

Respondenci wskazali, iż zatrudnienie kolejnych asystentów jest wręcz koniecznością. Natomiast praca asystentów romskich i nauczycieli wspomagających powinna być bezwzględnie kontynuowana i wspierana przez instytucje edukacyjne, a sam proces monitorowany przez Urząd Miasta.

Polityka senioralna dla mniejszości w Krakowie:

Kraków wdrożył kompleksową politykę senioralną dla swoich mieszkańców. Jednak wspomniana polityka skoncentrowana jest na grupie większościowej. Brakuje w niej szczególnych rozwiązań dedykowanych grupom mniejszościowym. Często politykę senioralną prowadzą związki wyznaniowe i organizacje pozarządowe, koncentrując się na zaspokajaniu specyficznych potrzeb i wymagań osób starszych należących do społeczności mniejszościowych. Zapewniają ona opiekę zdrowotną i usługi socjalne. Ponadto ośrodki dla seniorów są przygotowane do obsługi różnych środowisk kulturowych, języków i tradycji. Organizacje te zapewniają też funkcjonowanie klubów seniora bądź miejsc spotkań dedykowanym seniorom. Nie są to jednak działania systemowe. Bazują one na grantach przyznawanych organizacjom pozarządowym i nie mają zagwarantowanego funkcjonowania bez środków własnych. Są również grupy mniejszościowe, które nie mają możliwości finansowych na założenie takich miejsc. Nie mają też własnej siedziby w której można byłoby zorganizować takie spotkanie. Bardzo często takie miejsce nie tylko stwarza, bądź stwarzałoby miejsce przyjazne seniorom ale też służy jak miejsce samopomocowe. Było to bardzo ważne w sytuacjach kryzysowych, jak np. pandemia. Według respondentów realizowanej polityce senioralnej brakuje elementów stworzenia integracyjnego i wspierającego środowiska, w którym seniorzy z mniejszości mogliby starzeć się z godnością i utrzymywać swoje więzi kulturowe, nie narażając się przy tym na dyskryminacje bądź przemoc, której doświadczają. Wskazany

15 Ibidem, s. 26

16 Ibidem, s. 26

tutaj został brak uznania ze strony miasta wyjątkowego doświadczenia osób starszych należących do mniejszości (doświadczenia wojny, Holokaustu, ludobójstw etc.). W tym wypadku respondenci wskazywali, iż Kraków nie demonstruje swojego zaangażowania w promowanie miasta przyjaznego dla osób starszych i wrażliwego kulturowo dla wszystkich.

Współpraca z instytucjami miejskimi:

Respondenci zauważyli brak partnerskiej współpracy między instytucjami miejskimi a przedstawicielami społeczności mniejszościowych przy zwiększeniu możliwości edukacyjnych dla grup mniejszościowych. Współpraca z liderami i organizacjami społecznościowymi jest niewystarczająca i pozorna. Działania w żaden sposób nie odzwierciedlają specyficznych potrzeb i obaw każdej z grup mniejszościowych. Obecnie współpraca dotyczy w głównej mierze projektowania integracyjnych programów nauczania, organizowania wydarzeń kulturalnych i programów wsparcia. Nie ma systemowych rozwiązań, ani zaangażowania się w otwarty dialog i współpracę. Respondenci wskazywali, iż brak ewaluacji ze strony miasta realizowanych polityk i działań. Więc też utrudniona jest analiza adekwatności polityki i inicjatyw realizowanych przez miasto, ich responsywności i inkluzywności, wspierania spójnego społeczeństwa, w którym byłaby celebrowana różnorodność, jako konstrukt tożsamościowy Krakowa.

Wskazano, iż organizacje pozarządowe mniejszościowe zazwyczaj odnoszą się do formalnych organów rządowych jak Wojewoda czy Pełnomocnik Wojewody Mniejszości Narodowych i Etnicznych, niż do instytucji miejskich. Wskazywano na brak znajomości tematu i zróżnicowania środowiska mniejszościowego, grup społecznych, organizacji non-profit, organizacji pozarządowych i oddolnych inicjatywy działające na rzecz poprawy sytuacji mniejszości w mieście. Brak współpracy między tymi podmiotami bardzo często prowadził do nawiązywania takiej współpracy z organizacjami działającymi na rzecz danej grupy, bądź organizacji działającej na rzecz danej grupy. Co w efekcie potęgowało proces wykluczania danych grup, paternalistyczne podejścia do danej współpracy, powielania stereotypów na jej temat, do nieefektywnej alokacji zasobów, nieadekwatnych programów i niewykorzystanych możliwości wspólnego rozwiązywania problemów. Dodatkowo liderzy z grup mniejszościowych dowiadywali się o inicjatywach na rzecz ich grupy, realizowanych przez miasto od innych mniejszości. W efekcie potęgowało to wrażenia pomijania i wykluczania z samego procesu danej mniejszości, a koncentrowania się tylko na tych, którzy już współpracują z miastem lub działali w Radzie Otwartego Krakowa etc.

Respondenci wskazywali również, iż brak takiej współpracy doprowadza do umniejszania potencjału danych grup. Często organizacje te mają bezpośrednie przełożenie na grupę docelową, charakteryzują się większą elastycznością i bezpośrednim kontaktem ze społecznościami, którym służą, co pozwala im szybko identyfikować i rozwiązywać pojawiające się problemy. Bez skutecznej współpracy miasto traci możliwość takiego potencjału, i nie wykorzystuje zbiorowej

wiedzy i zasobów zarówno instytucji, jak i organizacji, utrudniając ogólny postęp wszystkich zaangażowanych aktorów w dany proces.

Co więcej, wskazano, iż brak takiej współpracy pogłębia też w pewnym sensie różnice społeczne i ekonomiczne. Instytucje miejskie, które koncentrują się na polityce na poziomie makro, często nie uwzględniają w wystarczającym stopniu specyficznych potrzeb różnych społeczności mniejszościowych i dzielnic w których oni mieszkają. Natomiast to właśnie organizacje mniejszościowe często pracują bezpośrednio z tymi społecznościami i są lepiej przygotowane do wdrażania ukierunkowanych interwencji czy polityk. W rezultacie takie podejście odsuwa cenne spostrzeżenia i wysiłki osób pracujących oddolnie, co skutkuje brakiem możliwości zniwelowania różnic i podniesienia statusu zmarginalizowanych grup.

Respondenci wskazali, iż taka współpraca jest niezbędna szczególnie w sytuacjach kryzysowych, przykładem wspomnianym był często jest pandemia i wojna w Ukrainie. Tu podnoszono działania wspierające, które były zainicjowane przez osoby które się poznały przez wspólne działania. To właśnie te osoby były inicjatorami tych zmian. Dlatego tak istotne jest wypełnienie luki między instytucjami i organizacjami mniejszościowymi. Można to osiągnąć poprzez otwarte kanały komunikacji, regularne spotkania i wspólne sesje planowania w celu dostosowania priorytetów i synchronizacji wysiłków. Podkreślenie znaczenia wspólnych celów dla zaangażowanych instytucji i grup mniejszościowych może pomóc przełamać bariery i zachęcić do bardziej integracyjnego podejścia do rozwoju miasta, co ostatecznie przyniesie korzyści wszystkim mieszkańcom i poprawi ogólną jakość życia w środowisku miejskim.

Kultura - Dziedzictwo materialne - tożsamościowe - społeczne (reprezentacja mniejszości, mechanizmy partycypacyjne, uwzględnienie głosu)

Program Otwarty Kraków w zakresie kultury skupia swoją uwagę na cudzoziemcach, a mniejszości jak w pozostałych kwestiach są elementem dodatkowym. Przyjęty został model realizacji działań kulturalnych poprzez działania Centrum Wielokulturowego, mającego pełnić rolę huba odpowiadającego na potrzeby mieszkańców należących do mniejszości i cudzoziemców poprzez „organizację prelekcji, wystaw, wernisaży, pokazów filmów, organizację kursów i festiwali poświęconych innym grupom etnicznym, ich kulturze i zwyczajom”¹⁷.

17 UCHWAŁA NR LII/964/16 RADY MIASTA KRAKOWA z dnia 14 września 2016 r. w sprawie przyjęcia Programu „Otwarty Kraków”: https://www.bip.krakow.pl/?dok_id=167&sub_dok_id=167&sub=uchwala&query=id%3D21638%26typ%3Du&_ga=2.105802371.18003792.1664874647-2143376079.1646225006 s. 7

Jak wskazali respondenci kultura, podobnie jak edukacja, ma zasadnicze znaczenie dla zachowania kultury, dziedzictwa materialnego i tożsamości społecznej społeczności mniejszościowych. Ma również bardzo duże znaczenie dla zachowania i podkreślenia bogatej różnorodności i znaczenia historycznego społeczności krakowskiej, jak i samego miasta. Jednak reprezentacja mniejszości w tych zagadnieniach jest elementem kluczowym w tych wysiłkach. To właśnie działania na rzecz ochrony dziedzictwa powinny uznać i zapewniać wkład i rozpoznanie głosu mniejszości, tradycje i wkład marginalizowanych grup w te działania. Wtedy te grup będą miały poczucie zakorzenienia, uznawania i poszanowania. Według respondentów w danych działaniach, pomimo otwartości grup mniejszościowych, Miasto w niewystarczający sposób uruchamia mechanizmy partycypacyjne. Brakuje zaangażowania członków społeczności mniejszościowych w procesy decyzyjne, włączenie ich unikalnych perspektyw i doświadczenia. Zazwyczaj takie włączenie następuje po sytuacji kryzysowej bądź medialnego kryzysu miasta. Zazwyczaj też takie inicjatywy są podejmowane przez stronę mniejszościową.

Jednym ze sposobów zachowania dziedzictwa kulturowego i materialnego jest tworzenie i wspieranie muzeów, archiwów i ośrodków kultury poświęconych prezentowaniu historii i wkładu społeczności mniejszościowych. Instytucje te odgrywają istotną rolę w ochronie artefaktów, dokumentów i innych namacalnych aspektów dziedzictwa kulturowego, jednocześnie tworząc przestrzeń dla członków społeczności do dzielenia się swoimi historiami i doświadczeniami. Inklusywne podejście do ochrony dziedzictwa obejmuje aktywne zaangażowanie członków społeczności mniejszościowych. Można to osiągnąć poprzez projekty oparte na społeczności, które pozwalają jednostkom odgrywać aktywną rolę w dokumentowaniu i interpretowaniu własnego dziedzictwa. Umożliwiając tym społecznościom współtworzenie ich narracji. Proces konserwacji staje się bardziej autentyczny i reprezentatywny dla ich żywych doświadczeń.

Włączenie głosów mniejszości w proces ochrony zabytków można również osiągnąć poprzez współpracę z lokalnymi liderami i organizacjami kulturalnymi. Wspólna praca nad identyfikacją ważnych miejsc, tradycji i praktyk gwarantuje, że wysiłki na rzecz ochrony zabytków są zgodne z wartościami i priorytetami społeczności, które mają reprezentować.

Ponadto wykorzystanie nowoczesnych technologii i platform cyfrowych może zwiększyć zasięg i wpływ inicjatyw konserwatorskich. Tworzenie dostępnych archiwów online, wirtualnych eksponatów i interaktywnych platform do opowiadania historii może zaangażować szerszą publiczność, wspierając większą świadomość i uznanie dla kultury i dziedzictwa mniejszości.

Podsumowując, zachowanie kultury, dziedzictwa materialnego i tożsamości społecznej społeczności mniejszościowych jest wieloaspektowym przedsięwzięciem, które wymaga aktywnego udziału osób bezpośrednio zaangażowanych. Zapewniając reprezentację mniejszości, anga-

żując się w mechanizmy partycypacyjne i włączając głosy tych społeczności, wysiłki na rzecz ochrony zabytków mogą być bardziej autentyczne, integracyjne i znaczące. Podejścia oparte na współpracy, technologii i edukacji odgrywają istotną rolę w tym procesie. Przyczyniają się do bardziej zróżnicowanego, połączonego i bogatego kulturowo społeczeństwa.

POTRZEBY I WYZWANIA

Potrzeby, wyzwania i bariery napotymane przez grupy mniejszościowe w obszarach takich jak zatrudnienie, opieka zdrowotna i bezpieczeństwo

Kraków, podobnie jak wiele innych miast, stoi przed wyzwaniami związanymi z wychodzeniem naprzeciw potrzebom grup mniejszościowych. W przeciwieństwie do reprezentantów grup migranckich i tych z doświadczeniem uchodźczym, doświadczenie i wyzwania przed którymi stoją osoby z mniejszości narodowych i etnicznych korelują z doświadczeniami mieszkańców Krakowa. W związku z dużym stopniem procesów integracyjnych, a przeszłości asymilacyjnych osoby te w większości nie "odróżniają" się fizycznie od przeciętnej osoby mieszkającej w Krakowie. Wyzwania pojawią się wtedy kiedy osoby te mają ciemniejszy kolor skóry, mówią z akcentem, bądź strój podkreśla ich religię.

Rynek pracy, Mieszkalnictwo

Program Otwarty Kraków w zakresie rynku pracy i mieszkalnictwa skupia swoją uwagę tylko na cudzoziemcach.

W sferze zatrudnienia grupy mniejszościowe często spotykają się z dyskryminacją i nierównymi szansami wynikającymi z rasizmu, uprzedzeń związanych z daną grupą, nierespektowania wymogów religijnych danych osób. Bardzo często kwestie związane z tożsamością danej osoby są wykorzystywane w celu podważenia wiarygodności, rzetelności bądź pełnego zaangażowania danej osoby. Wskazywano również bariery językowe oraz różnice kulturowe, które też ograniczają dostęp do możliwości zatrudnienia i rozwoju kariery w niektórych sektorach. Szczególnie ten problem dotyka osoby starsze, które mają większy problem w znalezieniu pracy w organizacjach międzynarodowych lub tak zwanych outsourcingowych. Respondenci wskazywali na niską świadomość pracodawców, którą można zniwelować poprzez adresowanie programów różnorodności i integracji w firmach i instytucjach miejskich, jak również kampanii informacyjnych, aby zapewnić równe szanse wszystkim mieszkańcom Krakowa.

Kolejnym istotnym obszarem jest mieszkalnictwo. Bardzo częstym argumentem poruszanym była dyskryminacja ze strony wynajmujących i agentów nieruchomości, co w rezultacie utrudniało znalezienie odpowiedniego mieszkania. Sytuacja różni się na poziomie dzielnic kra-

kowskich. Zauważalna jest też korelacja z kolorem skóry danej osoby, co wskazywałoby na elementy rasistowskie, oraz akcent, w tym przypadku pogorszenie danej sytuacji nastąpiło po wojnie w Ukrainie. Respondenci wskazywali na dobre praktyki z krajów zachodnich zapewniających wdrożenie przepisów antydyskryminacyjnych i zapewnienie przystępnych cenowo opcji mieszkaniowych grup narażonym na wykluczenie społeczne w szczególności mieszkaniach wynajmowanych od zarządu budynków komunalnych etc. Takie rozwiązania mogłyby pomóc w rozwiązaniu tych kwestii i zapewnić równy dostęp do mieszkań dla wszystkich mieszkańców.

Zdrowie

Program Otwarty Kraków nie precyzuje zadań związanych ze zdrowiem w kontekście mniejszości narodowych i etnicznych, w tym zakresie Program porusza temat migrantów/cudzoziemców przybywających do Krakowa i potrzebie przygotowania pakietu powitalnego dla tych osób obejmującego broszurę informacyjną między innymi na temat zasad korzystania ze służby zdrowia.

W sektorze opieki zdrowotnej społeczności mniejszościowe w Krakowie napotykają wyzwania w dostępie do wysokiej jakości i kulturowo odpowiednich usług medycznych. Bardzo często podnoszono temat symboli religijnych w jednostkach opieki zdrowotnej, niestosowne komentarze osób udzielających poradę bądź osób pracujących w przychodniach, podnoszono też zmianę zachowania po "rozpoznaniu" tożsamości narodowej bądź etnicznej danej osoby. Często osoba pierwszego kontaktu, zmieniła ton głosu i język - wprowadzając poziom infantylizacji danej osoby, tym samym podważając poziom inteligencji danych osób. Kolejną kwestią poruszaną były bariery językowe, które utrudniały skuteczną komunikację z pracownikami służby zdrowia, prowadząc do nieporozumień, a nawet do błędnych diagnoz. Wskazywany była niski poziom kompetencji kulturowych wśród personelu medycznego i brak możliwości korzystania z usług tłumaczeniowych, które mogłyby pomóc wypełnić te luki i poprawić dostęp do opieki zdrowotnej danych osób.

Bezpieczeństwo, przestępstwa z nienawiści, mowa nienawiści, przeciwdziałanie wykluczeniu, dyskryminacja.

Ważnym obszarem działań zapisanym w Programie „Otwarty Kraków” jest wdrażanie mechanizmów reakcji na incydenty o charakterze dyskryminacyjnym, jako elementu polityki inkluzywnej oraz budowanie świadomości międzykulturowej mieszkańców, w programie wymienione są przykłady takich działań, jak organizacja wydarzeń nawiązujących do idei wielokulturowości (np. wernisaży, konferencji, cyklicznych festiwali), przeprowadzenie konkursu wśród uczniów krakowskich szkół z zakresu wiedzy o innych narodowościach zamieszkujących Kraków czy obejmowanie patronatem oraz udzielanie innych form wsparcia dla projektów, inicjatyw artystycznych, kulturalnych, naukowych i edukacyjnych poświęconych wielokulturowemu dziedzictwu Krakowa.

Według respondentów bezpieczeństwo, jak i poczucie bezpieczeństwa to kolejny krytyczny obszar w Krakowie. Przepęta z nienawiści, dyskryminacja, uprzedzenia, ksenofobiczne i antysemitki graffiti czy bazgroły wpływają na wzrost poczucia zagrożenia grup mniejszościowych. Odczuwalna niepewność wiąże się z upolitycznieniem nienawiści i tematu praw człowieka. Respondenci zaadresowali brak stanowczej reakcji na dane zjawiska i ostatnią działalność ruchów skrajnych w Krakowie oraz opieszałość Urzędu w opracowaniu długotrwałej i efektywnej strategii przeciwdziałania przestępstwom z nienawiści, mowie nienawiści, przeciwdziałaniu wykluczeniu i dyskryminacji mniejszości. Brak takich rozwiązań może mieć katastrofalne skutki zarówno dla narażonych na taką przemoc społeczności, jak i w rezultacie szerszego społeczeństwa. Jak zauważono brak stanowczego i jednolitego podejścia do tych kwestii wpływa na ich utrzymywanie, a nawet eskalację, sprzyjając atmosferze i środowisku strachu i wzmożonej polaryzacji. Takim przykładem może być zjazd w Krakowie Braci Kamratów czy działania wokół byłego Niemieckiego Obozu Koncentracyjnego KL Płaszów, czy ataki fizyczne na dzieci ze społeczności mniejszościowych.

Respondenci wskazują, iż jednym z głównych problemów związanych z brakiem spójnej strategii, jest bagatelizowanie zjawiska przez wszystkie strony, które miałyby wesprzeć osoby poszkodowane. Brak adaptacji uświadomionych definicji antysemityzmu i wykorzystywania definicji antysemityzmu i antycyganizmu IHRA, niespójna reakcja, bądź jej brak, na przestępstwa z nienawiści i mowę nienawiści powoduje, iż straż miejska, urzędnicy czy policja bardziej interpretuje jako zjawisko, w związku z tym nie traktuje tych incydentów z należytą powagą i odpowiedzialnością, doprowadzając bardzo często do powtórnej wiktymizacji ofiary i zjawiska tak zwanego underreportingu, gdzie osoby narażone na takie ataki obawiają się je zgłaszać i szukać wsparcia. Jak również zauważono brak zdefiniowanej strategii skutkuje rozbieżnymi działaniami różnych organizacji, prowadząc do fragmentaryzacji i nieskuteczności tych działań.

Co więcej, wzrost polaryzacji, widoczności działań grup skrajnych oraz brak spójnej strategii i stanowczego działania Urzędu przyczynia się do utrwalenia poczucia bezbronności/bezradności społeczności mniejszościowych. Dochodzi do izolacji społecznej, ograniczonego uczestnictwa w życiu publicznym i utraty zaufania do instytucji. W efekcie wpływa to również na wzmożenie napięć pomiędzy społecznościami i tworzy niestabilne środowisko mniejszościowe. Respondenci wskazali również, iż nie priorytetyzuje się nawiązywania współpracy pomiędzy i z takimi społecznościami. Nie angażuje się grup mniejszościowych w te działania. Wszelkie działania na tej płaszczyźnie podejmują organizacje pozarządowe, które szukają wsparcia i współpracy z Urzędem. Jednakże nawiązana w ten sposób współpraca ma wymiar symboliczny. Zazwyczaj zawęża się do honorowego patronatu, podpisania umowy współpracy bądź wsparcia finansowego. Mniejszości są w tym wypadku są beneficjentami bądź grupą docelową tego procesu, a nie partnerami. Większość osób zaznaczyła, że zazwyczaj jednak taka współ-

praca nawiązywana jest z ekspertami działającymi na rzecz niż samymi reprezentantami mniejszości. W związku z tym takie działania nie priorytetyzują ochronę praw mniejszości, ponieważ nie spełniają zasad równości i włączenia wszystkich obywateli w dany proces.

Respondenci wskazują, że wzmocnienie i inicjowanie przez miasto współpracy z policją i strażą miejską ze społecznościami mniejszościowymi poprawiłoby sytuację. Kolejnym elementem byłaby stała współpraca z Pełnomocniczką Równego Traktowania, Radami, policją i strażą miejską, w celu promowania szkoleń z zakresu różnorodności w organach ścigania, samej współpracy, oraz wymiany doświadczeń. Mogłoby to pomóc w poprawie relacji między mniejszościami a policją, samymi mniejszościami, zmianie stereotypowego podejścia, zrozumienia mniejszości oraz aspektów kulturowych danych grup.

Administracja - Program Otwarty Kraków inwestuje w administrację urzędu, w lokalnych urzędników i pracowników poprzez szkolenia w celu budowania Urzędu przyjaznego cudzoziemcom, mniejszościom narodowym i etnicznym oraz w celu skuteczniejszej komunikacji międzykulturowej.

Większość respondentów zauważyła, iż bariery we współpracy z administracją mogą wynikać z barier językowych, braku sieci społecznej czy wsparcia społecznego i w minimalnym stopniu izolacji kulturowej. Lokalne inicjatywy i projekty prowadzone przez społeczność, które promują spójność społeczną, wzajemne zrozumienie i interakcje między różnymi społecznościami, pomogłyby przełamać te bariery i zbudować bardziej zintegrowane społeczeństwo. Jednakże jak zaznaczono, w większości urzędnicy Miasta Krakowa nie uczestniczą w takich wydarzeniach, pomimo wielokrotnego zapraszania ich na wspomniane wydarzenia. Co więcej pojawienie się osób reprezentujących Urząd Miasta w wydarzeniach rocznicowych bardzo często wiąże się z medialnością danego wydarzenia i poziomem współpracy z danej grupy z instytucją. Brak podejścia strategicznego w tym temacie doprowadza do wzmocnienia podziałów pomiędzy mniejszościami i zniechęca dane grupy do współpracy.

Część respondentów nie posiadała wiedzy dotyczącej działań Urzędu w zakresie tematów związanych z mniejszościami. Część osób, która słyszała o podejmowanych inicjatywach, znała temat bardzo powierzchownie. Pomimo tego, iż te osoby, na bieżąco śledzą kanały komunikacyjne miasta to nie wiedziały o większości podejmowanych inicjatyw. Udostępniały im takie informacje inne osoby z mniejszości, które dzielą się danymi informacjami lub bezpośrednio angażują dane osoby w konkretne działania.

Ponadto większość osób zaznaczyła, iż nie znają i nie mieli kontaktów z osobami w Urzędzie jak i instytucjach miejskich odpowiedzialnych za kulturę, edukację, współpracę z mniejszościami oraz tematami związanymi z organizacjami pozarządowymi. Jednakże, wszystkie osoby były

dobrze zaznajomione z osobami podejmującymi takie działania na szczeblu Wojewody. Wskazywano, iż wcześniejsza Pełnomocniczka Mniejszości Narodowych i Etnicznych (sama reprezentująca jedną z mniejszości) odegrała kluczową rolę w nawiązaniu relacji i kontaktów osobistych z danymi grupami. Z tego względu podkreślano też potrzebę powołania podobnej funkcji na poziomie miejskim, która nawiązała by takie relacje i utrzymywałaby regularne spotkania z przedstawicielami administracji oraz reprezentantami instytucji związanych z mniejszościami. Wielu respondentów wyraziło przekonanie, że brak znajomości i zrozumienia ze strony władz miejskich oraz brak osobistego kontaktu urzędników z mniejszościami wpływa negatywnie na podejmowane współpracy włączającej realizację programów mających na celu wspieranie, promowanie kultury i edukację mniejszości. Kontakt osobisty oraz wiedza na temat specyficznych potrzeb i wyzwań, przed którymi stoją różnorodne grupy etniczne i narodowe, jest kluczowa dla skutecznego nawiązywania współpracy, bazującej na szacunku, partnerstwie i uwzględniającej różnorodność społeczeństwa Krakowa. Ponadto spotkania takie mogą sprzyjać budowaniu zaufania, a także ułatwiać rozwiązywanie problemów i konfliktów, które mogą wystąpić na styku różnych kultur i grup społecznych.

WSPARCIE I USŁUGI

Ocena dostępności i skuteczności istniejących usług wsparcia, inicjatyw i polityk skierowanych do grup mniejszościowych w Krakowie.

Prawo do miasta - partycypacja społeczno-obywatelska

W programie Otwarty Kraków uwzględniono zadanie budowania instytucjonalnych ram współdziałania pomiędzy przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców a Gminą. Powołano jednostkę organizacyjną w strukturach urzędu która ma za zadanie wspieranie inicjatyw i współpracy z przedstawicielami mniejszości narodowych i etnicznych oraz cudzoziemców. Komórka ta ma celu realizacji koordynacji i współpracy z innymi strukturami Urzędu i miejskimi jednostkami organizacyjnymi, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami i służbami działającymi na terenie Gminy, w tym z instytucjami kulturalno-oświatowymi oraz z wyższymi uczelniami

Respondenci wskazali, że według koncepcji prawa do miasta, oni jak i jego wszyscy mieszkańcy, mają prawo do aktywnego uczestnictwa w jego funkcjonowaniu. Jednakże jako reprezentanci grup mniejszościowych, oraz same mniejszości nie mają poczucia, iż są uwzględniani w procesach decyzyjnych, które kształtują polityki i środowisko miejskie. Nie odczuwają też dodatkowych działań mających na celu wzmocnienie partycypacji społeczno-obywatelskiej danych grup.

Co więcej, w związku z nierównym dostępem do dóbr publicznych i edukacji związanych z długotrwałymi procesami wykluczającymi dane mniejszości często napotykają bariery w dostępie do możliwości uczestniczenia w procesach decyzyjnych. Wskazywano tu dyskryminacje systemową i brak reprezentacji danej grupy. Wskazano też brak inkluzywnych struktur zarządzania, które priorytetowo traktują głosy wszystkich mieszkańców, zwłaszcza tych z mniej uprzywilejowanych środowisk, i zapewniają, że ich perspektywy są brane pod uwagę przy formułowaniu polityk i planów rozwoju polityk miasta jak i samego miasta.

Kolejnym kluczowym wyzwaniem jakie przytoczono jest brak poczucia sprawczości, świadomości możliwości i zaangażowania grup mniejszościowych w kształtowaniu miasta. Wskazywano, iż wiele osób może nie być świadomych swoich praw lub tego, w jaki sposób mogą aktywnie angażować się lokalnie. Odpowiedzią na tą kwestię mogłaby być według respondentów, kampania społeczna i edukacyjna mająca na celu podniesienie świadomości na temat prawa do miasta, promowanie edukacji obywatelskiej, wspierania kultury uczestnictwa i współpracy z mniejszościami.

Wyzwaniem jest też brak edukacji cyfrowej i dostęp do technologii zmarginalizowanych społeczności oraz osób starszych z grup mniejszościowych, co stanowi istotną przeszkodę dla uczestnictwa społeczno-obywatelskiego.

W rezultacie większość osób stwierdziła, że jako osoby mieszkające w Krakowie są mniej lub bardziej zadowoleni w życie miejskie ale jako grupy mniejszościowe pomimo historii związanej z Krakowem, nie mają poczucia zakorzenienia ani sprawczości.

ASPIRACJE I REKOMENDACJE

Zweryfikowanie aspiracji, sugestii i zaleceń respondentów dotyczących poprawy sytuacji i wychodzeniu naprzeciw potrzebom społeczności mniejszościowych w Krakowie.

1. Ustanowienie regularnych forów lub spotkań w ratuszu, na których odpowiednie władze i przedstawiciele mniejszości mogą prowadzić otwarty dialog i omawiać obawy, potrzeby i potencjalne rozwiązania.
2. Wdrażanie programów szkoleniowych z zakresu różnorodności dla osób pracujących w urzędzie i pracowników instytucji miejskich w celu wspierania głębszego zrozumienia kwestii i wrażliwości na kwestie mniejszości.

3. Tworzenie komitetów/ciał doradczych składających się z przedstawicieli mniejszości w celu zapewnienia wkładu i informacji zwrotnych na temat działań, polityk i inicjatyw mających wpływ na ich społeczności.
4. Opracowanie programów informacyjnych w celu aktywnego zaangażowania mniejszości w proces decyzyjny, zapewniając, że ich perspektywa jest brana pod uwagę w różnych projektach i politykach.
5. Przydzielanie specjalnych funduszy na projekty kierowane przez społeczność, proponowane przez grupy mniejszościowe, promując ich aktywny udział w rozwoju lokalnym.
6. Ustanowienie systemu bieżącej informacji zwrotnej i ewaluacji w celu oceny wpływu polityki i inicjatyw na społeczności mniejszościowe.
7. Uwzględnienie reprezentacji mniejszości w radach ds. planowania i rozwoju w celu zapewnienia, że ich głosy są odpowiednio reprezentowane w planowaniu urbanistycznym i infrastrukturalnym.
8. Zapewnienie usług tłumaczenia językowego podczas spotkań publicznych i oficjalnych dokumentów w celu ułatwienia lepszej komunikacji z członkami mniejszości nie mówiącymi w języku polskim.
9. Zachęcanie i wspieranie tworzenia oddolnych organizacji w społecznościach mniejszościowych, dając im możliwość obrony swoich praw i interesów.
10. Oferowanie warsztatów i sesji szkoleniowych na temat zaangażowania obywatelskiego i przywództwa dla mniejszości w celu zwiększenia ich udziału w sprawach publicznych.
11. Tworzenie inicjatyw mających na celu zwiększenie dostępności informacji i zasobów miejskich dla społeczności mniejszościowych.
12. Ustanowienie programów mentorskich, które łączą młodzież z mniejszości z urzędnikami miejskimi.
13. Rozwijanie partnerstwa z lokalnymi uniwersytetami i instytucjami badawczymi w celu prowadzenia badań nad kwestiami mniejszości i opracowywania polityk opartych na danych zastanych.
14. Zachęcanie wydziałów komunikacji i mediów lokalnych do promowania różnorodnych głosów i reprezentacji, redukując stereotypy i wspierając lepsze zrozumienie między społecznościami większościowymi i mniejszościowymi.
15. Wspieranie i uczestnictwo w wydarzeniach kulturalnych organizowanych przez społeczności mniejszościowe w celu zaprezentowania ich dziedzictwa i wkładu w rozwój miasta.
16. Priorytetowe traktowanie działań rekrutacyjnych w celu zwiększenia różnorodności w instytucjach miejskich i zapewnienia, że głosy mniejszości są reprezentowane.
17. Realna współpraca z organizacjami pozarządowymi i organizacjami społecznymi mniejszości.

18. Wdrożenie kryteriów różnorodności i włączenia społecznego przy przyznawaniu kontraktów i przetargów, aby zachęcić firmy, które priorytetowo traktują zatrudnianie i zaangażowanie mniejszości. Monitorowanie też tego procesu.
19. Ustanowienie infolinii lub platformy internetowej, gdzie mniejszości mogą zgłaszać przypadki dyskryminacji lub niesprawiedliwego traktowania i uzyskać szybką pomoc.
20. Prowadzenie regularnych spotkań w ratuszach w dzielnicach zamieszkałych przez mniejszości, aby zapewnić władzom bezpośredni wgląd w lokalne problemy i wyzwania.
21. Opracowanie szkoleń w zakresie kompetencji kulturowych dla organów ścigania w celu poprawy relacji między policją a społecznościami mniejszościowymi.
22. Organizowanie wspólnych projektów społecznych, które angażują zarówno władze, jak i przedstawicieli mniejszości, wspierając współpracę i wzajemne zrozumienie.
23. Korzystanie z mediów społecznościowych i platform internetowych w celu nawiązania kontaktu ze społecznościami mniejszościowymi i uzyskania ich wkładu w różne sprawy.
24. Promowanie różnorodności w programach edukacyjnych w celu stworzenia bardziej integracyjnego środowiska edukacyjnego, które celebrowa historię i wkład grup mniejszościowych w rozwój miasta.
25. Stworzenie zachęt finansowych i dotacji dla firm należących do mniejszości w celu wspierania przedsiębiorczości i wzmocnienia ich pozycji ekonomicznej.
26. Ustanowienie biura rzecznika praw mniejszości i migrantów w celu rozpatrywania potrzeb i wyzwań społeczności mniejszościowych, zapewniając sprawiedliwe i bezstronne rozwiązania.
27. Organizowanie regularnych warsztatów i seminariów dla urzędników miejskich na temat kompetencji kulturowych i szkolenia w zakresie wrażliwości.
28. Wdrożenie programu „wymiany kulturowej”, w którym urzędnicy miejscy i przedstawiciele mniejszości zamieniają się rolami na jeden dzień, aby uzyskać głębszy wgląd w doświadczenia drugiej strony.
29. Publiczne uznanie wkładu liderów i rzeczników mniejszości, docenienie ich wysiłków w promowaniu współpracy i integracji w mieście.

REKOMENDACJE DLA PROGRAMU

1. Zwiększenie integracji cyfrowej: Wdrożenie inicjatyw mających na celu zniwelowanie przepaści cyfrowej poprzez zapewnienie bezpłatnych hotspotów Wi-Fi w miejscach publicznych związanych ze społecznościami znajdujących się w niekorzystnej sytuacji.
2. Opracowanie kompleksowego programu edukacji wielokulturowej ze szkołami i społecznościami mniejszościowymi w celu wspierania kultury aktywnego obywatelstwa i zaan-

gażowania w program Otwarty Kraków.

3. Inkluzywność językowa. Wszystkie materiały programowe, strony internetowe i kanały komunikacji powinny być dostępne w wielu językach, aby uwzględnić różnorodność językową mieszkańców Krakowa.
4. Ambasadorzy społeczności: Wyznaczenie ambasadorów społeczności z różnych dzielnic, którzy będą działać jako łącznicy między lokalnymi mieszkańcami a programem Otwarty Kraków, promując integrację i reprezentując różne perspektywy oraz nadania im roli i obowiązków związanych z daną funkcją.
5. Budżet partycypacyjny: Wprowadzenie mechanizmów budżetu partycypacyjnego, dla grup mniejszościowych.
6. Dostępne i integrujące przestrzenie publiczne w miejscach związanych z wielokulturowością.
7. Zaangażowanie młodzieży: Ustanowienie mniejszościowych młodzieżowych rad doradczych w celu zaangażowania młodych ludzi w procesy decyzyjne i uwzględnienia ich głosu
8. Programy wymiany kulturalnej. Nawiązywanie współpracy pomiędzy różnymi mniejszościami w Krakowie i innych miast polskich.
9. Transparentność. Uruchomienie dedykowanego portalu danych (oprócz dostępnego BIP), który zapewnia przejrzyste informacje na temat projektów miejskich, wydatków i kluczowych wskaźników wydajności i ewaluacji działań dotyczących mniejszości w celu zwiększenia odpowiedzialności i zaufania.
10. Dotacje dla społeczności. Ustanowienie grantów dla społeczności w celu zaangażowania s, wspierania oddolnych inicjatyw i projektów społeczności mniejszościowej.
11. Kontynuowanie szkoleń z zakresu różnorodności dla pracowników miasta i spotkań z danymi grupami.
12. Bezpieczny transport publiczny: Poprawa środków bezpieczeństwa w transporcie publicznym w celu stworzenia bezpiecznego środowiska w szczególności grup szczególnie wrażliwych.
13. Miejskie tereny zielone: Promowanie tworzenia terenów zielonych na obszarach miejskich związanych z mniejszościami bądź z trudną pamięcią.
14. Projekty sztuki publicznej: Zachęcanie do tworzenia publicznych instalacji artystycznych i murali, które odzwierciedlają różnorodność kulturową Krakowa.
15. Przedsiębiorczość sprzyjająca włączeniu społecznemu: Wspieranie firm i startupów należących do mniejszości poprzez szkolenia, mentoring i dostęp do zasobów finansowych.
16. Dostęp do usług społecznych: Poprawa dostępu do usług społecznych dla zmarginalizowanych społeczności poprzez tworzenie centrów usługowych w dzielnicach zamieszkałych przez grupy mniejszościowe narażone na wykluczenie społeczne.
17. Platformy zaangażowania publicznego: Stworzenie przyjaznych dla użytkownika platform cyfrowych, które umożliwią mieszkańcom z grup mniejszościowych komunikację w ich oj-

czystych językach, przekazywanie informacji zwrotnych, zgłaszanie problemów i udział w procesach decyzyjnych.

18. Coroczny festiwal różnorodności: Zorganizowanie corocznego festiwalu różnorodności składającego się z koncertów, wykładów, warsztatów, wystaw etc. celebrującego wielokulturowość miasta, promującego dialog i wspierającego integrację społeczności.

